

КВАЛИТЕТ ГРУПНОГ ОДЛУЧИВАЊА УЧЕНИКА У СРЕДЊИМ И ОСНОВНИМ ШКОЛАМА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ НАСТАВНИКА

Горан Д. Пљакић¹

Сажетак. У раду аутор истражује на који начин наставници перципирају квалитет доношења одлука ученика различитих узраста током рада у малим групама. Испитивање уверења 162 наставника о квалитету одлука које ученици доносе током рада у малим групама остварено је КДО-МГ скалом која је креирана и тестирана за потребе овог истраживања. Двофакторском униваријантном анализом варијансе установљено је да постоји статистички значајна разлика између уверења учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи о квалитету доношења одлука ученика током рада у малим групама. Разлика се огледа у томе што уверења наставника указују да је код средњошколаца већи квалитет одлука, него што је то случај код ученика у основној школи.

Кључне речи: мала група, квалитет доношења одлука, ученици у средњој школи, ученици у основној школи, перцепција наставника.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У нашем окружењу школа као установа и као део система још увек је недовољно усмерена на артикулацију потреба и капацитета свих заинтересованих страна. Наведени проблем посебно је уочљив на пољу педагошке комуникације која је у самој сржи наставног процеса.

Значајан број теоретичара и практичара је усаглашен око тога да наставу која доминира у већини наших школа често карактерише доминантна улога наставника и пасивност ученика којима углавном недостаје унутрашња мотивација за рад (Suzić, 2014). Наведено становиште указује на чињеницу да у школама још увек доминира традиционална настава која се „...више базира на контроли него на мотивацији, интересовању и активnoj

¹ goran.p@vaspks.edu.rs, Академија васпитачко-медицинских струковних студија, одсек Крушевац.

партиципацији ученика“ (Suzić, 2014, p. 286). Јасно је да школа која негује репродуктивно учење и при том гуши активну партиципацију ученика, нема изгледа да код њих развије љубав према учењу, као један од неизоставних елемената значајних за еманципацију људи у друштву учења (Pljakić, 2019). Зато постоји тежња да се у образовним институцијама креирају услови за реализацију кооперативног учења, како би се превазишли наведени недостаци традиционалне наставе.

Кооперативна настава, у виду сарадничког учења ученика у малим групама у образовним институцијама промовише у већини модерних земаља. Из тих разлога намеће се потреба истраживања ефеката који произилазе из његове примене.

РАД УЧЕНИКА У МАЛИМ ГРУПАМА И КВАЛИТЕТ ДОНОШЕЊА ОДЛУКА

Када је реч о малој групи, Баркер и сарадници и истичу да је то „...скупину од три до петнаест појединаца који се састављају лицем у лице кроз одређено време, уз постојање формалног или неформалног вођења; у којој чланови групе имају обично најмање једну заједничку особину и састају се ради остварења неке сврхе“ (Reardon, 1998, pp. 164–165). Битно је нагласити да није могуће одредити идеалан број чланова у групи јер он може варирати у зависности од задатака које група треба да оствари као и од социјално-емотивних фактора (Roeders, 2003).

Шта се подразумева под квалитетом одлучивања у малим групама? Када се доноси одлука потребно је заузети више углова посматрања, размотрити више аргумената и што више околности. Све то тешко може урадити један човек. Понекад је и најмањи допринос кључан. Процес доношења одлука током рада у малим групама подразумева ситуацију у којој су „две или више особа сагласне око откривања проблема, утврђивања природе проблема, генерисања могућих решења, процене потенцијалних решења, или формулисања стратегије за имплементацију решења“ (DeSanctis & Gallupe, 1987, p. 590). Стејсон и Бредшоу истичу да чланови групе током доношења одлуке „...могу компензовати слабости један другоме, јер сваки појединац има своје информације и свој угао гледања на проблем“ (Suzić, 2005, pp. 302–303). Таква појава која доприноси побољшању квалитета донесених одлука у литератури се назива саборним ефектом групног одлучивања.

На основну поставки *функционалне теорије групног доношења одлука* (Orlitzky & Hirokawa, 2001) издвојили смо следеће кључне компоненте квалитета доношења одлука ученика током рада у малим групама:

- *Решавање проблема* (Pljakić, 2013). Сви чланови групе морају да схвате и анализирају задате проблеме, након чега утврђују скуп оправданих поступака за њихово решавање, алтернативна решења и квалитете које мора да садржи „добро“ решење (Orlitzky & Hirokawa, 2001).

- *Евалуација могућих решења* (Pljakić, 2013). Група мора развијати специфичан скуп критеријума за евалуацију вредности сваке алтернативе који су разумљиви свим члановима. Поред наведеног, сваки члан мора да оцени и евалуира могућа решења пре него што се коначни определи за једно од њих (Orlitzky & Hirokawa, 2001).
- *Групно одлучивање* (Pljakić, 2013). Сви чланови групе требало да имају могућност утицаја на усвајање коначног решења проблема, на одбацавање одређеног предлога решења који је поткрепљен адекватним аргументима, као и на измене и/или допуне коначног решења проблема (Hirokawa & Place, према: Reardon, 1998).
- *Одлучивање лидера* (Pljakić, 2013). Мала група има једног или више чланова (лидера) који подстичу расправу о проблему, али и координирају рад групе и усмеравају је према избору коначног решења. (Hirokawa & Place, према: Reardon, 1998).

Полазећи од наведених схватања, базираних на функционалној теорији групног доношења одлука (Orlitzky & Hirokawa, 2001) поставили смо следеће истраживачко питање: *На који начин наставници оцењују квалитет доношења одлука ученика током рада у малим групама?*

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања је да се испитају разлике у наставничкој перцепцији квалитета доношења одлука ученика различитих узраста током рада у малим групама.

С обзиром на прихваћену теоријску основу, у истраживању смо пошли од *опште хипотезе* да према уверењима наставника постоје статистички значајне разлике у квалитету доношења групних одлука између ученика у основној школи (од првог до четвртог и од петог до осмог разреда) и ученика у средњој школи.

С обзиром да ће резултати бити посматрани са становишта интеракције између наведених независних варијабли, из опште хипотезе произилазе *3 посебне хипотезе* које гласе:

- Постоји статистички значајна разлика између уверења наставника о квалитету доношења одлука ученика током рада у малим групама с обзиром на пол испитаника.
- Постоји статистички значајна разлика између уверења наставника (учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи) о квалитету групног одлучивања ученика различитих узрастних категорија.
- Према ставовима наставника различитог пола (учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи), узраст ученика (од првог разреда основне школе до четвртог

разреда средње школе) рефлектује различит квалитет њиховог групног одлучивања.

Независне варијабле у нашем истраживању су: пол наставника, занимање (учитељи, наставници предметне наставе, професори у средњој школи), односно, узраст ученика (од I до IV разреда, од V до VIII разреда и ученици у средњој школи) за који је вршена процена. *Зависне варијабле* представљају уверења наставника добијена изражавањем степена слагања или неслагања са тврдњама датим у скали Ликертовог типа за испитивање квалитета доношења одлука ученика током рада у малим групама.

У истраживању је коришћена дескриптивна истраживачка метода.

Као истраживачки *инструмент* коришћена је скала Ликертовог типа преко које су испитаници изражавали степен сагласности или несагласности са предложеним тврдњама у складу са датим упутствима на уобичајеној петостепеној скали - од тврдње „уопште се не слажем“ до тврдње „сасвим се слажем“. КДО-МГ скала састоји се од 20 ајтема. У раду *Квалитет доношења одлука ученика током рада у малим групама: Баждарење КДО-МГ скале* аутор је факторском анализом ајтеме КДО-МГ скале груписао у четири компоненте, и то: I фактор – решавање проблема ($\alpha = 0,89$); II фактор - евалуација могућих решења ($\alpha = 0,81$); III фактор – групно одлучивање ($\alpha = 0,78$); IV фактор – одлучивање лидера ($\alpha = 0,82$). Методом анализе главних компонената (РА) издвојена су четири компоненте (субскеале) којима је објашњено 60,52 % варијансе што указује на добру конструкцију инструмента (Pljakić, 2013). Унутрашњу конзистентност КДО-МГ скале потврђују вредности Кромбаховог-алфа коефицијента сваке поједине субскеале, као и инструмента у целини ($\alpha = 0,92$). Арбитрарна граница изнад које би се инструмент могао назвати поузданим је вредност Кронбах-алфа коефицијента $\alpha = 0,70$ (Panayides, 2013). Очигледно је да су вредности наведеног параметра за КДО-МГ скалу значајно изнад прихватљивих.

Популацију из које је биран *узорак* чини 162 наставника из основних школа „Аца Алексић“ и „Иво Лола Рибар“, као и из средње школе „Свети Трифун“ које се налазе на подручју општине Александровац. Структуру узорка, с обзиром на пол наставника, сачињава 61 (37%) припадник мушког пола и 101 (62,3%) припадник женског пола. С обзиром на занимање, узорак сачињава 51 (31,5%) учитељ, 73 (45%) наставника предметне наставе и 38 (23,5%) професора у средњој школи. Важно је напоменути да је у периоду реализације истраживања (децембар, 2011.) било обухваћено близу 95% целокупне популације наставника са наведеног подручја.

Обрада података извршена је у пакету IBM SPSS Statistics 17. Поред уобичајених једноставнијих поступака и процедура (процената, аритметичких средина и стандардних девијација) у обради прикупљених података коришћен је двофакторска униваријантна анализа варијансе (ANOVA).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

За потребе тестирања постављених хипотеза сматрамо да је најадекватнији поступак утврђивања повезаност независних са зависним варијаблама, двофакторска униваријантна ANOVA. Ова анализа омогућава истраживање појединачне и заједничке повезаности независних променљивих са једном зависном, где су различити људи у свакој групи (Pallant, 2020). С обзиром да смо нормализацијом варијабли, помоћу Блумове трансформацијске формуле, створили услове за употребу наведеног параметријског теста, може се кренути са рачунањем и интерпретацијом резултата.

У *Табели 1* (на наредној страни) приказани су резултат F-теста ($F=6,14$; значајан на нивоу $p = 0,02$) који су у складу са првом подхипотезом према којој постоји статистички значајна разлика између уверења наставника о квалитету доношења одлука ученика током рада у малим групама у односу пол испитаника. Али, ако погледамо резултате детаљнијих анализа, можемо уочити да је ова разлика значајна само код компоненте *евалуација могућих решења*. Вредности аритметичких средина показују да су уверења наставника женског пола ($M=3,71$) позитивнија од уверења наставног кадра мушког пола ($M=3,47$) о наведеној компоненти квалитета доношења одлука. Статистичку значајност ових разлика потврђује F-кофицијент ($F=7,91$; значајан на нивоу $p = 0,01$).

Налаз указује на чињеницу да прву подхипотезу формално морамо прихватити. Међутим, статистички значајна разлика између уверења наставника у односу на пол постоји само ако узмемо у обзир компоненту *групне евалуације могућих решења* задатог проблема. Дакле, резултат указује на чињеницу да пол наставника има ограничено али значајно деловање на њихову перцепцију квалитета групног одлучивања ученика. Из тих разлога, неопходно је контролисати наведену варијаблу (пол) приликом испитивања разлика између ставова учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи о квалитету групног одлучивања ученика различитих узраста.

У *Табели 1* (на наредној страни) можемо очитати и F-кофицијент ($F=7,52$; значајан на нивоу $p = 0,001$) чија вредност поткрепљује другу подхипотезу према којој постоји статистички значајна разлика између уверења учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи о квалитету доношења одлука ученика током рада у малим групама. Двофакторском униваријантном ANOVOM тестирана је и међусобна повезаност наведене независне варијабли и сваке поједине компоненте квалитета доношења одлука ученика током рада у малим групама.

Табела 1. F-тестови поређења аритметичких средина између варијабли за четири компоненте квалитета доношења одлука (решавање проблема, евалуацију могућих решења, групно одлучивање, одлучивање лидера), као и за јединствену варијаблу квалитета групног одлучивања (ANOVA)

Комп.	Пол	Занимање	M	SD	^a F	^b F	^c F
Решавање Проблема	М	У	3,68	0,72	1,59	8,67***	1,08
		НПН	3,51	0,65			
		ПСШ	3,96	0,73			
		Σ	3,66	0,70			
	Ж	У	3,58	0,74			
		НПН	3,68	0,70			
		ПСШ	4,33	0,50			
		Σ	3,78	0,73			
	Σ	У	3,60	0,73			
		НПН	3,60	0,68			
		ПСШ	4,18	0,63			
		Σ	3,74	0,72			
Евалуација могућих решења	М	У	3,12	0,49	7,91**	7,97***	1,05
		НПН	3,48	0,86			
		ПСШ	3,70	0,74			
		Σ	3,47	0,79			
	Ж	У	3,50	0,66			
		НПН	3,62	0,77			
		ПСШ	4,23	0,41			
		Σ	3,71	0,71			
	Σ	У	3,42	0,64			
		НПН	3,55	0,81			
		ПСШ	4,00	0,62			
		Σ	3,62	0,75			
Групно одлучивање	М	У	3,94	0,42	3,55	2,54	3,55*
		НПН	3,78	0,99			
		ПСШ	3,73	0,67			
		Σ	3,79	0,83			
	Ж	У	3,93	0,73			
		НПН	3,77	0,95			
		ПСШ	4,56	0,50			
		Σ	4,01	0,86			
	Σ	У	3,94	0,73			
		НПН	3,77	0,97			
		ПСШ	4,21	0,70			
		Σ	3,93	0,85			

Напомена: Табела се наставља на следећој страни.

Комп.	Пол	Занимање	M	SD	^a F	^b F	^c F
Одлучивање Лидера	М	У	3,94	1,52	3,58	4,64**	0,52
		НПН	3,47	1,07			
		ПСШ	4,03	1,10			
		Σ	3,71	1,18			
	Ж	У	4,04	1,24			
		НПН	3,87	1,02			
		ПСШ	4,64	0,58			
		Σ	4,10	1,07			
	Σ	У	4,02	1,29			
		НПН	3,69	1,05			
		ПСШ	4,38	0,88			
		Σ	3,95	1,13			
Квалитет доношења одлука	М	У	3,67	0,59	6,14*	7,52***	1,69
		НПН	3,56	0,73			
		ПСШ	3,85	0,65			
		Σ	3,66	0,69			
	Ж	У	3,76	0,68			
		НПН	3,73	0,67			
		ПСШ	4,43	0,38			
		Σ	3,90	0,68			
	Σ	У	3,74	0,66			
		НПН	3,65	0,70			
		ПСШ	4,19	0,58			
		Σ	3,81	0,69			

Легенда: Ознака М односи се на мушки пол, а ознака Ж на женски пол. Ознака У је скраћеница за учитеља, НПН за наставника предметне наставе, а ПСШ за професора у средњој школи. Ознака ^aF означава F коефицијент који се односи на пол испитаника, ознака ^bF означава F коефицијент који се односи на занимање испитаника, а ознака ^cF означава F коефицијент који се односи на интеракцију пола и занимања.

* = значајност на нивоу 0,05; ** = значајност на нивоу 0,01; *** = значајност на нивоу 0,001.

Уочљиво је да између уверења учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи постоје статистички значајне разлике када су у питању компоненте *решавања проблема* (^bF = 8,67; значајан на нивоу $p = 0,001$), *евалуације могућих решења* (^bF = 7,97; значајан на нивоу $p = 0,001$) и *одлучивања лидера* (^bF = 4,64; значајан на нивоу $p = 0,01$). Према овом критеријуму, једино се разлика између уверења наставника о фактору *групног одлучивања* не може сматрати статистички значајном (^bF = 2,54; значајна на нивоу $p = 0,08$). Међутим, требало би имати на уму да је разлика између критичне и у нашем случају добијене p вредности веома мала. Да је реч о занемаривој значајности овог резултата, потврђује и вредност главног налаза

($bF = 7,52$; значајан на нивоу $p = 0,001$) према коме између уверења наставника о квалитету групног одлучивања ученика различитих узрасних категорија може бити случајна само у 0,1% мерења. На основу добијених резултата сматрамо да би требало прихватити другу подхипотезу нашег истраживања, према којој постоји статистички значајна разлика између уверења наставника (учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи) о квалитету групног одлучивања ученика различитих узрасних категорија.

Што се тиче резултата, који је у *Табели 1* именован као интеракција пола и занимања, можемо констатовати да је F-коэффициент ($^e F = 1,69$) статистички значајан на нивоу 0,21, што не задовољава критеријум статистичке значајности. Добијен налаз практично значи да наставничку процену квалитета групног одлучивања ученика битно не мењају варијације њиховог пола. Детаљнијом анализом потврђено је да једино када је у питању компонента квалитета групног одлучивања, именована као *утицај свих чланова на доношење одлука*, пол наставника остварује значајан ефекат на варијације у њиховим проценама. ($^e F = 3,55$; значајан на нивоу $p = 0,03$). Наведени резултат не утиче значајно на главну спознају према којој наставничка процена квалитета групног одлучивања ученика различитих узраста није условљена полом испитаника. Међутим, не може се занемарити чињеница да на нивоу једне компоненте квалитета групног одлучивања ученика (*утицаја свих чланова на доношење одлука*) различитих узрасних категорија, пол наставника утиче на варијације у њиховој процени. Добијени резултат не потврђује трећу подхипотезу, али је поткрепљује на нивоу једне компоненте.

На основу добијених налаза може се уочити тенденција да са порастом узраста, на ком су испитаници вршили процене, расту и средње скалне вредности код сваког од четири кључна фактора квалитета доношења одлука. Ову правилност можемо уочити ако проверимо вредности аритметичких средина приложених у *Табели 1*. Наведено запажање било би пожељно тестирати линеарном регресионом анализом у неком наредном истраживању.

Између осталог, на основу добијених резултата можемо констатовати да су према уверењима наставника одлуке које ученици доносе током рада у малим групама квалитетне. Овакав закључак поткрепљује налаз у *Табели 1*, према ком је укупна вредност скалног индекса позитивна и релативно висока ($M = 3,81$).

ЗАКЉУЧАК

Резултати многобројних истраживања широм света недвосмислено указују да интеракција међу ученицима током кооперативно организоване наставе остварује многобројне позитивне ефекте, когнитивне и афективне природе, за ученике у академском окружењу на свим узрастима (Johnson et al., 2014). Резултати нашег истраживања су у складу са таквим налазима.

Висок ниво укупне средње скалне вредности добијене на КДО-МГ скали потврђује да су по оцени наставника одлуке које ученици доносе током рада у малим групама квалитетне. Налаз је у складу са полазиштима функционалне теорије групног доношења одлика (Orlitzky & Hirokawa, 2001) према којој интеракција између ученика током рада у малим групама даје значајан допринос на пољу њиховог оспособљавања за ефикасно и квалитетно одлучивање у процесу интерактивног рада. Главни налаз истраживања указује на чињеницу да постоји статистички значајна разлика између уверења наставника (учитеља, наставника предметне наставе и професора у средњој школи) о квалитету групног одлучивања ученика различитих узрасних категорија. Разлике су посебно изражене код следећих компонената квалитета групног одлучивања: решавање проблема, евалуација могућих решења и одлучивање лидера.

Између осталог, прегледом средњих скалних вредности уочена је тенденција у процени наставника да квалитет групног одлучивања код старијих ученика процењују као виши. Оправданост наведеног запажања било би значајно испитати у неком наредном истраживању. Питање на које би требало одговорити гласи: Да ли према проценама наставника са узрастом ученика линеарно расте и квалитет њиховог одлучивања током рада у малим групама?

ЛИТЕРАТУРА

DeSanctis, G., & Gallupe, R. B. (1987). A Foundation for the Study of Group Decision Support Systems. *Management Science*, 33(5), 589–609. <https://doi.org/10.1287/mnsc.33.5.589>

Johnson, D. W., Johnson, R. T., Roseth, C., & Shin, T. S. (2014). The relationship between motivation and achievement in interdependent situations: Relationship between motivation and achievement. *Journal of Applied Social Psychology*, 44(9), 622–633. <https://doi.org/10.1111/jasp.12280>

Orlitzky, M., & Hirokawa, R. Y. (2001). To Err is Human, to Correct for it Divine: A Meta-Analysis of Research Testing the Functional Theory of Group Decision-Making Effectiveness. *Small Group Research*, 32(3), 313–341. <https://doi.org/10.1177/104649640103200303>

Pallant, J. (2020). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using IBM SPSS* (7th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003117452>

Panayides, P. (2013). Coefficient Alpha: Interpret With Caution. *Europe's Journal of Psychology*, 9(4), 687–696. <https://doi.org/10.5964/ejop.v9i4.653>

Pljakić, G. (2013). Kvalitet donošenja odluka učenika tokom rada u malim grupama: Baždarenje KDO-MG skale. *Naša škola*, 2(1), 29–54. <https://doi.org/10.7251/NSK13022029P>

Pljakić, G. (2019). Pedagogija u društvu učenja. *Sinteze*, 8(15), 39–49.
<https://doi.org/10.5937/sinteze8-20770>

Reardon, K. K. (1998). *Interpersonalna komunikacija—Gdje se misli susreću*. Alinea.

Roeders, P. (2003). *Interaktivna nastava: Dinamika efikasnog učenja i nastave*. Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta.

Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. TT – Centar.

Suzić, N. (2014). Nastavu sa memorisanja i reprodukcije pomjeriti ka učenju. In R. Nikolić (Ed.), *Nastava i učenje, savremeni pristupi i perspektive* (pp. 285–296). Učiteljski fakultet.

<https://www.pfu.kg.ac.rs/files/Fakultet/Izdavastvo/Savremeni%20pristupi%20i%20perspektive%202014.pdf>

QUALITY OF GROUP DECISION MAKING OF STUDENTS IN HIGH AND ELEMENTARY SCHOOLS FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS

*Goran D. Pljakic*¹

Abstract. In this paper, the author investigates how teachers perceive the quality of decision - making of students of different ages while working in small groups. The examination of the beliefs of 162 teachers about the quality of decisions that students make while working in small groups was achieved by the KDO-MG scale, which was created and tested for the purposes of this research. A two-factor univariate analysis of variance found that there was a statistically significant difference between the beliefs of teachers, subject teachers and high school teachers about the quality of students' decision-making during work in small groups. The difference is reflected in the fact that teachers' beliefs indicate that the quality of decisions is higher among high school students than is the case with elementary school students.

Key words: small group, quality of decision making, high school students, elementary school students, perception of teachers.

Примљен: 12.05.2020.

Прихваћен: 11.01.2021.

¹ goran.p@vaspks.edu.rs, The Academy of Applied Preschool Teaching and Health Studies.